

ВАСИЛОВА О. В.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.37>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДОЗРЮВАНОВОГО

Аналіз особистості підозрюваного є ключовим елементом криміналістичної практики, що дозволяє не лише оцінити психологічний стан особи, а й виявити потенційні мотиви, характерні риси та поведінкові патерни, які можуть допомогти у розслідуванні злочину. Сучасні підходи до вивчення особистості підозрюваного охоплюють інтеграцію традиційних криміналістичних методів з новітніми технологіями психологічної діагностики, нейробіології та соціальної психології. Серед таких підходів важливе місце займають психолого-профілактичні методи, використання поліграфа, психофізіологічні дослідження, а також аналіз кримінальної поведінки через призму соціальних та культурних факторів. Крім того, новітні методи нейропсихології, які дозволяють досліджувати мозкову діяльність підозрюваних, створюють можливість для більш точного визначення їх психічного стану та здатності до відповідальності. Вивчення особистості підозрюваного є важливим інструментом для оцінки ризику рецидиву, виявлення маніпуляцій чи викривлення фактів, для формування стратегії допитів та подальших слідчих дій у рамках кримінального провадження. Саме комплексний підхід допомагає не лише виявити істину в кримінальному провадженні, а й забезпечити правову та психологічну безпеку в ході розслідування злочинів.

Вивчення особистості підозрюваного є важливим аспектом кримінального процесу, криміналістики, кримінології та кримінальної психології, що дозволяє ефективно оцінити його психологічний стан, мотиви дій та можливість вчинення злочину. У сучасній криміналістиці існують різноманітні підходи до аналізу особистості підозрюваного, серед яких виділяються методи, засновані на психометричних тестах, психологічному інтерв'ю, а також застосуванні технологій біометрії та нейронаук. Важливим напрямком є інтеграція психологічних, соціологічних, кримінологічних та інших аспектів, що дозволяє не лише визначити особливості особистості підозрюваного, а й прогнозувати його подальшу поведінку. Застосування досягнень сучасних наук та методів їхнього пізнання, зокрема таких як: нейропсихологічні дослідження, когнітивно-поведінкова терапія, аналіз соціальних зв'язків, дає можливість формулювати більш точні висновки щодо психічного стану та кримінальної відповідальності підозрюваного. Дослідження цієї теми є важливим для вдосконалення практики кримінального судочинства та забезпечення справедливого правосуддя.

Ключові слова: особистість підозрюваного, розслідування злочинів, інтеграційні процеси, механізм злочину, боротьба зі злочинністю.

Vasylova O. V. Modern approaches to the study of the suspect's personality

The analysis of a suspect's personality is a pivotal component of forensic practice, enabling not only the assessment of the individual's psychological state but also the identification of potential motives, character traits, and behavioral patterns that may assist in the investigation of a crime. Contemporary approaches to studying the suspect's personality involve integrating traditional forensic methods with advanced technologies in psychological diagnostics, neurobiology, and social psychology. Among these approaches, particular emphasis is placed on psychological and preventive methods, the use of polygraphs, psychophysiological testing, and the analysis of criminal behavior through the lens of social and cultural factors. Moreover, modern neuropsychological techniques, which allow the study of brain activity in suspects, provide the possibility of more accurately determining their mental state and capacity for responsibility. The study of the suspect's personality is an essential tool for assessing the risk of recidivism, identifying manipulative behaviors or distortions of facts, as well as forming strategies for interrogation and subsequent investigative actions within the criminal justice process. A comprehensive approach not only helps uncover the truth in criminal proceedings but also ensures legal and psychological safety throughout the investigation of crimes.

The study of the suspect's personality is a crucial aspect of criminal procedure, forensic science, criminology, and psychology, which enables the effective evaluation of their psychological state, motives, and likelihood of committing a crime. Modern forensic science offers various approaches to analyzing the suspect's personality, among which methods based on psychometric testing, psychological interviews, and the application of biometric technologies and neuroscientific techniques are prominent. An important focus is the integration of psychological, sociological, criminological, and other interdisciplinary aspects, allowing not only the identification of the suspect's personality traits but also the prediction of their future behavior. The application of contemporary scientific advancements and methods of cognition, such as neuropsychological assessments, cognitive-behavioral therapy, and the analysis of social connections, facilitates the formulation of more accurate conclusions regarding the mental state and criminal responsibility of the suspect. Research in this area is vital for improving criminal justice practices and ensuring fair and equitable justice.

Key words: *suspect's personality, criminal investigations, integration processes, crime mechanism, crime prevention.*

Вступ. Вивчення особистості підозрюваного з точки зору криміналістичної науки являється однією з важливих передумов організації всебічної, ефективної та своєчасної боротьби зі злочинністю. Визначення достеменного механізму злочинної поведінки, з'ясування передумов, які сприяли її формуванню дають змогу правоохоронцям розробити обґрунтовані рекомендації в сфері профілактики та запобігання злочинам. Всі складові елементи боротьби зі злочинністю замикаються саме на особистості підозрюваного та проявляються через неї. Особливої актуальності окреслена тематика набуває в умовах воєнного стану в Україні, ведення активних бойових дій на значних територіях та, в цілому, важкої соціально-економічної ситуації в державі. «У таких умовах перед представниками правоохоронних органів постають нові завдання із застосуванням інноваційних підходів до профілактики і розкриття правопорушень. Сучасні реалії потребують формування нової доказової інформації, яка дасть змогу достеменно з'ясувати обставини подій злочину та причини його скоєння [1, с. 160].»

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасних теоретичних та практичних методів вивчення особистості підозрюваного в криміналістичній практиці, а також, інтеграції новітніх наукових досягнень для отримання ширшого спектру доказової інформації.

Результати дослідження. Всебічне, глибоке дослідження особистості підозрюваного являється необхідним фактором для прогнозування та планування процесу розслідування. Дані про особистість підозрюваного допомагають органам досудового розслідування використовувати найбільш дієві тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, відпрацьовувати найбільш вірогідні версії подій, всебічно розслідувати злочин, виявляти причини та передумови його вчинення, вносити обґрунтовані пропозиції щодо їх усунення, здійснювати помітний вплив на поведінку підозрюваного під час досудового розслідування, як з метою розкриття злочину, так і з метою виправлення та перевиховання особи.

Вся діяльність органів досудового розслідування щодо встановлення механізму вчиненого злочину, причетних осіб та інших обставин, які підлягають доказуванню, являється процесом пізнання істини в кримінальному провадженні. Вказаний процес чітко регламентований кримінальним процесуальним законом та повинен носити закінчений характер.

Всебічність та об'єктивність досудового розслідування якраз і полягають в тому, що слідчий та оперативний працівник повинні викрити та доказати всі обставини вчиненого злочину, використовуючи при цьому максимально можливий арсенал методів, засобів та прийомів виявлення, збирання, формування та використання доказової інформації. Варто зауважити, що збирання інформації про особистість підозрюваного носить фундаментальне, першочергове та стратегічно важливе значення для всього процесу розслідування.

Вивчення особистості підозрюваного крізь призму загальнолюдського пізнання, здійснюється за допомогою методів різних наук, які вироблені теорією та практикою дослідження дійсності, способів об'єктивного пізнання світу, вивчення природи, суспільства, мислення. Відомим є той факт, що загальним методом пізнання є діалектичний метод, згідно з яким при вивченні особистості підозрюваного розглядається його поведінка під час взаємодії із соціальним оточенням, залежності тощо. Однак, процес пізнання не може бути обмеженим використанням всього лише однієї науки або ж методу. Діалектичний метод дає загальний напрямок пізнавального процесу, однак, не може замінити собою використання інших, більш детальних методів пізнання, таких як: метод спостереження, метод аналізу результатів діяльності, метод узагальнення незалежних характеристик, біографічний метод, метод експертних оцінок, метод вивчення груп та колективів тощо.

Особистість людини являється об'єктом дослідження таких наук, як соціологія, біологія, медицина, психологія, педагогіка тощо, прийнято вважати, що методологія зазначених вище наук успішно може використовуватись і в процесі криміналістичного дослідження особистості підозрюваного. В практиці розслідування злочинів найчастіше використовуються такі науки, як: кримінальна психологія, психіатрія, кримінологія, антропологія, психофізіологія, соціальна психологія, інформаційні технології, фізіологія та багато інших. Всі ці науки та властиві їм методи дослідження спряють розумінню, чому певна особистість вчинила конкретний злочин, допомагають виявити як психологічні, так і соціальні фактори, що вплинули на поведінку особи, сприяють максимальному відтворенню події злочину. Зібрана інформація лягає в основу процесу розслідування, допомагає розкрити злочин та ефективно застосувати превентивні заходи.

Однак, сучасний інформаційний, цифровий, телекомунікаційний прогрес у сфері новітніх технологій приводить до того, що традиційні загальнонаукові та спеціально криміналістичні методи вже не задовольняють у повному обсязі потреби правоохоронних органів. «Актуальним завданням стає взаємопроникнення криміналістики та практики правоохоронних органів: впровадження інновацій у правозастосовну діяльність, розробка новітніх криміналістичних засобів і технологій, уніфікація наукових криміналістичних рекомендацій і їх адаптація до практичного застосування [2, с.193].»

Так, П.Д. Біленчук, розглядаючи процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження особи підозрюваного (обвинуваченого), і зокрема, види відомостей про особу підозрюваного і джерела, з яких вони одержуються слідчим, зазначає, що джерела інформації про особу підозрюваного (обвинуваченого) – це досить розгалужена система носіїв конкретних

ідеальних і матеріальних відображень, які характеризують окремі сторони або індивідуальні ознаки події злочину [1, с. 81].

Л.Д. Удалова вказує, що криміналістична інформація може бути отримана слідчим переважно за двома напрямками. По-перше, з показань осіб, які опинилися так чи інакше учасниками процесу розслідування (свідків, потерпілих тощо). Відомості, які містяться в показаннях зазначених осіб, за формою подання варто віднести до вербальної інформації, оскільки власне показання являють собою саме мовленнєве (вербальне) повідомлення з приводу досліджуваних у справі обставин. По-друге, криміналістична інформація може бути отримана шляхом виявлення і дослідження безлічі матеріальних носіїв, у яких значима для справи інформація виражена у вигляді їхньої фізичної, хімічної й іншої ознак; розмірах, обсязі, формі, кольорі, складі і т.п. [6, с. 13-14].

Опрацювання за допомогою сучасних технологій всього об'єму матеріальних та ідеальних слідів має стратегічно важливе значення для всього процесу розслідування, оскільки вони дають різні типи доказової інформації, що допомагає слідчим не лише у визначенні факту причетності до злочину, а й у розкритті психологічних, емоційних та поведінкових характеристик особистості. Матеріальні та ідеальні сліди взаємодоповнюють один одного в криміналістичному аналізі особистості підозрюваного. Матеріальні сліди дають фізичні докази, які мають прямо вказати на участь підозрюваного у злочині, а ідеальні сліди дозволяють дослідити інші, не менш важливі факти, такі як: мотивація, психологічний стан, поведінкові особливості тощо. Разом ці два типи слідів допомагають створити повну картину особистості підозрюваного та його ролі у вчиненні злочину, що являється важливими для розслідування та судового процесу.

Імплементация досягнень сучасних наукових досліджень в практику розслідування злочинів дозволяє суттєво розширити спектр доказової інформації, зокрема в частині дослідження особистості підозрюваного. Досягнення новітніх технологій значно розширили можливості слідчих та криміналістів в цьому напрямку. Від точного ідентифікаційного аналізу до психологічних і когнітивних досліджень – всі ці інструменти дозволяють не лише ефективно розслідувати злочин, а й точніше з'ясувати мотиви та психологічні особливості підозрюваних, що є критично важливим для встановлення істини та забезпечення справедливості в кримінальному правосудді.

Висновки. Враховуючи зазначені вище положення варто зауважити, що сучасний підхід до проблеми вивчення особистості підозрюваного в криміналістиці повинен ґрунтуватися на тісній взаємодії природничих, гуманітарних, соціальних, технічних, математичних, а також таких перспективних напрямків наук та методів їх досліджень, як: теорії соціальних мереж, профайлінг, аерокосмічна криміналістика, біхевіоризм, поліграфологія, нейропсихологічні дослідження, когнітивні та психологічні дослідження за допомогою нейровізуалізаційних технологій, аналіз ДНК та генетичних слідів, аналіз соціальних зв'язків, використання ШІ, цифровий аналіз, генетичні та нейронаукові інструменти для аналізу мотивації тощо.

Дослідження особистості підозрюваного є важливим етапом в кримінальному розслідуванні, оскільки допомагає зрозуміти мотивацію, психічний стан, а також обставини, які призвели до вчинення злочину. Зібрані, таким чином, дані щодо особистості підозрюваного дадуть можливість не тільки більш детально та ефективно розслідувати конкретний злочин та здійснювати належні профілактичні заходи але і прогнозувати, планувати боротьбу зі злочинністю в цілому.

Список використаних джерел:

1. Алібекіроглу, С., Дрощенко, Т., Сердюк, Н. Особливості криміналістичного вивчення особистості злочинця. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2023, Вип. 4 (33). С. 159–177. DOI: 10.32353/khrife.4.2023.11.
2. Семенов В.В. Перспективні технічні засоби та методи в розслідуванні злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. Харків, 2017. С. 192 – 195.

3. Біленчук П.Д. Процесуальні та криміналістичні проблеми дослідження обвинуваченого (проблеми комплексного вивчення особи обвинуваченого в стадії попереднього слідства) : монографія. Київ: Атіка, 1999. 352 с.

4. Кримінальна психологія. Науково-практичне видання / за ред. А.Ф. Зелінського. К. : Юринком Інтер, 1999.

5. Тактико-психологічне забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навч. посібник / за ред. М.А. Погорецького. К. : Алерта, 2015. 140 с.

6. Удалова Л.Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : монографія. К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. 324 с.

7. Бурбело Б.А. Окремі аспекти вивчення особи підозрюваного під час слідчих (розшукових) дій. *Юридична наука*. № 3 (105) /2002. С. 344 – 350.

